

„Artuma“, 2009 m. nr. 7/8

Lietuva ir krikščionybė – jau tūkstantis metų

„Mes klestėsime kaip gražus ir kvapnus sodas“ (plg. Oz 14)

Br. Kūdikėlio Jėzaus PRANCIŠKUS CSJ

Pastarąjį tūkstantmetį mūsų žemiškosios tėvynės istorija tekėjo daugmaž viena vaga kartu su krikščionybės istorija. Ar galėtume į šį laikotarpį pažvelgti ne vien įprastu istoriniu, bet ir kokių nors kitu žvilgsniu, sakykim, teologiniu, net mistiniu? Juk iš tiesų mums, krikščionims, laikas yra ir sakralus, liturginis, jame aktualiai išgyvename amžinuosius Dievo slėpinius. Tad visai pagrįstai tvirtintume, kad šis sakralus, liturginis laiko aspektas reiškiasi ne tik pavienių žmonių kaip asmenu, bet ir tautų, pagaliau – visos žmonijos gyvenime. Neabejotinai tokiu aspektu paženklintas ir Lietuvos sąlyčio su krikščionyste tūkstantmetis, per jį mūsų tauta išgyvena ir laukimo kupino advento, ir apvalančios bei sutelkiančios gavėnios, ir galiausiai – džiaugsmu trykstančių Velykų slėpinius.

Šis sakralus, liturginis tūkstantmečio laikas – tai tik vienas mūsų „triptiko“ – Lietuva, krikščionybė ir tūkstantis metų – matmuo. Be to, dar reikėtų pasvarstyti, kas yra Lietuva, kas yra krikščionybė ir kokie jų sąveikos vaisiai po tūkstančio metų peripetijų. Šie keli pamąstymai tesuteiks galimybę pagilinti supratimą, kokia yra Lietuvos ir krikščionybės sąveika laike.

Dievo malonės indas

Taigi, kas yra Lietuva? Į ją galėtume žvelgti įvairiškai – istoriniu, etnografiniu, lingvistiniu, kultūriniu, filosofiniu ir net teologiniu ar mistiniu, kaip, pavyzdžiui, Oskaro Milašiaus, žvilgsniu. Pilnutinė jos vizija geriausiai atsiskleistų per visų šių perspektyvų sintezę. Tačiau šįkart siūlyčiau pažvelgti į ją Dievo akimis iš amžinybės perspektyvos. Tai, suprantama, tėra įmanoma tik kontempliatyviu tikėjimu, siekiančiu pažinti Dievo išminties kelius – tos išminties, kuri naujai nušviečia ir įprasmina visas kitas perspektyvas.

Vienas iš šv. Tomo Akviniečio, visuotinio Bažnyčios Mokytojo (*doctor communis*), teologijos principų teigia, jog Dievo mums dovanojama malonė nepanaikina mūsų žmogiškos prigimties. O pastaroji esanti ne tik kūniška, jutiminė, bet ir dvasinė, t. y. apimanti išminties siekiantį protą bei mylėti trokštančią valią. Šios dvasinės žmogaus galios reiškiasi įvairiausiais būdais ir nepaprastai plačiai, tačiau pirmiausia jos išreiškiamos kultūroje. Tad sakytume (nors tam pagrįsti reikėtų išsamesnio aptarimo), kad tautiškumas yra viena iš žmogiškosios prigimties raiškos dalių, neišvengiamai daranti įtaką žmogaus santykiui su pasauliu, su savimi, kitais ir galų gale – su Dievu. Vadinasi, jei Dievo malonė žmogaus prigimties nesugriauna, Lietuva, kaip savita ir nepakartojama mūsų žmogiškosios prigimties raiška, yra tarsi indas Dievo malonei priimti: ji šį indą gali pripildyti ir iš vidaus perkeisti, nepažeisdama prigimtinio jo pamato.

Toks ir būtų, trumpai tariant, kontempliatyvus tikėjimo žvilgsnis Dievo akimis į Lietuvą kaip nepakartojamą žmogaus prigimties raiškos erdvę, laukiančią atbaigimo iš Dievo malonės – būtent atbaigimo ir išgryninimo, nesugriaunant jos pačios gelminės ir esminės savasties.

Tikėjimo vaisiai bręsta šimtmečiais

Antrasis mūsų „triptiko“ dėmuo – krikščionybė – yra gerokai sudėtingesnis. Pati savaime krikščionybė, kaip tokia, neegzistuoja: jai būtinas kultūrinis, iš tautiškumo kylantis ir savo ruožtu iš žmogaus prigimties ateinantis pagrindas – pradedant judėjų, graikų, lotynų ir baigiant frankų, gotų, anglosaksų, slavų ir, žinoma, lietuvių kultūromis. Kultūras (jos, beje, irgi nėra grynosios, nes sąveikauja tarpusavyje) ir būtų galima palyginti su tais trapios žmogiškosios prigimties indais, galinčiais priimti krikščionybę kaip Dievo malonės – ne griauinančios, bet sukilninančios prigimtį – laidininką. Šį laidininką, beje, irgi įmanu dar giliau analizuoti, išskiriant religinį aspektą, kuris iš esmės yra kultūrinė ir visuomeninė santykio su Dievu raiška per žmogui neišvengiamą kūniškumą ir asmeninį tikėjimą (pastarasis – tai pirmiausia dvasinis širdies ir proto ryšys su Dievu). Šie du aspektai glaudžiai, tiesiog neatskiriamai susiję, jei norime patirti autentišką krikščionybę: religija tikėjimui yra tas pats, kaip kūnas – sielai, ir atvirkščiai – tikėjimas religijai yra kaip siela kūnui. Be religinio aspekto tikėjimas tėra vaiduoklis, o religija be tikėjimo – tik negyvėlis. Šiandien žmonės dažnai susiduria su tokiais krikščionybės vaiduokliais ir negyvėliais, klaidingai manydami, kad tai ir yra tikroji krikščionybė...

Kaip minėjau, krikščionybė pati savaime neegzistuoja – savo religiniu aspektu ji neišvengiamai šaknijasi tautinėje kultūroje, ją perkeisdama ir išgrynindama, kas galiausiai reiškiasi „naujojo žmogaus“, apaštalo Pauliaus žodžiais tariant, „tikėjimo, veikiančio meile“, vaisiais. Tie vaisiai augina ir brandina tiek asmenį, tiek visuomenę, ir ne vien dvasinėje, bet ir visose kitose, taip pat ir kūniškoje, plotmėse.

Taigi, ir Lietuvos tautinė kultūra – ne išimtis šioje malonės ir prigimties sąveikos kelionėje. Ir kaip geram vynuui subrandinti reikia ilgo laiko, taip ir krikščionybės bei tautinės kultūros sąveikos vaisiams subręsti reikia ne vieno šimtmečio.

Į antrąjį – gyvo tikėjimo – tūkstantmetį

Šių vaisių, be jokios abejonės, atrastume kiekviename Lietuvos ir krikščionybės sąveikos amžiuje, ypač vėlyvaisiais mūsų istorijos laikais, nors visuomet veikė ir priešiškos destruktivos jėgos, kylančios tiek iš gimtosios nuodėmės pažeistos žmogaus prigimties (tai, ką šv. Paulius vadina „senuoju žmogumi“), tiek iš dvasios sferų (turiu omenyje piktosios dvasios veikimą). Deja, šiandien Lietuvoje, kaip ir visame, kadaise buvusios giliai krikščioniškos Vakarų kultūros pasaulyje ir jos veikiamose kitose pasaulio kultūrose, šalia akivaizdžių krikščionybės gyvybingumo ženklų negalime nepastebėti ir tam tikros krizės, savotiškų krikščionybės atmetimo ženklų.

Šio straipsnio biblinė paantraštė – „Mes klestėsime kaip gražus ir kvapnus sodas“ – tai pranašo Ozėjo knygos parafrazė. Dirstelėję į šios knygos kontekstą, matome Dievo tautą, kuri yra pirmavaizdis visų tautų, pašauktų būti vienintele įvairialype Dievo tauta – Bažnyčia; tačiau ji ištikta baisaus sielvarto išbandymo, kylančio dėl jos širdies išpuikimo ir Viešpaties užmiršimo. To sielvarto ir suspaudimo aprašymas puikiai tiktų minėti šiuolaikinei mūsų civilizacijos krizei nusakyti. Vis dėlto Ozėjo pranašystė baigiasi žodžiais, ženklinančiais Dievo gailestingumo galutinę pergalę, kurios viltimi pagrįstai galime remti mūsų žemiškosios tėvynės Lietuvos žingsnius į antrąją savo gyvavimo tūkstantmetį – autentiškai krikščionišką tūkstantmetį, net jei šiandienos apraiškos šaukte šauktų ką kita.

*Parengta pagal pranešimą, 2009 m. balandžio 24 d. skaitytą Kaune,
VDU „Rasos“ gimnazijoje vykusioje konferencijoje „Krikščionybės tūkstantmetis Lietuvoje“*